

(Херсон)

ІНТЕРФЕРУЮЧИЙ ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СТРУКТУРИ АНГЛІЙСЬКОГО ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

У статті проведений контрастивний аналіз простого речення в англійській та українській мовах, виявлені аломорфні риси, які зумовлюють інтерферуючий вплив української мови при навчанні англійському синтаксису та породжують типові помилки в структурі простого речення.

Ключові слова: українська мова, англійська мова, контрастивний аналіз, просте речення, аломорфні риси, інтерферуючий вплив.

The article is devoted to the contrastive analyses of the simple sentence in English and Ukrainian languages. Allomorphic features making interfering influence of the Ukrainian language in teaching English syntax and giving rise to typical mistakes in the structure of the simple sentence are found out.

Key words: Ukrainian language, English language, contrastive analyses, simple sentence, allomorphic features, interfering influence.

Мета статті – провести контрастивний аналіз простого речення в українській та англійській мовах і виявити аломорфні риси, що зумовлюють інтерферуючий вплив української мови при навчанні англійському синтаксису та породжують типові помилки в структурі простого речення.

Речення у порівняльних мовах, англійській та українській, мають велику кількість загальних типологічних особливостей. Існування ізоморфних особливостей у простому реченні спрямоване на головні спільні типи аспектних характеристик речення як специфічної одиниці мови. Цими аспектами є: 1) структурний; 2) семантичний; 3) прагматичний [3, с. 138]. Таке аспектне ділення на три частини безпосередньо встановлює співвідношення із значенням, формою та функціонуванням речення у мовленні, де реалізується його точна форма висловлювання відповідно до логічно закінченого твердження.

Ці три аспекти мають універсальну природу і встановлюють головний базис для системного розташування і системного порівняння простого речення в усіх мовах. Основні розрізняльні особливості, котрі характеризують речення як універсальну мовну одиницю, наступні: 1) головна одиниця мови; 2) головна синтаксична одиниця; 3) головна невід’ємна частина мовлення, тобто основна комунікативна одиниця [3, с. 149-150].

В останні часи в граматичній літературі з англійської мови, як вітчизняній, так і в зарубіжній, виявилась тенденція до зменшення значущості чіткого порядку слів в англійському реченні і до перебільшення ступеня рухомості його компонентів. Варте уваги і те, що у поширених узагальнюючих працях з англійської граматики М.Я. Блоха, А.І. Смирницького [1; 5] немає розділів про порядок слів у реченні, а там, де вони є, в підручниках В.Я. Ільїша та В.Я. Плоткіна [2; 4], на перший план висунуті відхилення від чіткого порядку слів. Доцільно зазначити, що такий підхід не сприяє з’ясуванню типологічної своєрідності англійської мови та виробленню міцних навичок правильного розташування слів у висловлюваннях у тих, хто його вивчає.

У реченнях – The boy knows the man.

Хлопець знає чоловіка.

The teacher told the	Вчитель розповів дітям
children a story.	історію.

– ніякі переміщення не допускаються, оскільки вони або знищують речення взагалі (*The boy the man knows. *Knows the man the boy), або створять інше речення, котре буде описувати іншу ситуацію –

The man knows the boy,	Чоловік знає хлопця.
The children told the	Діти розповіли вчителю
teacher a story.	історію.

У реченнях – Nick hit Mike. Нік вдарив Майка.

Mike has a blue eye. У Майка синяк.

Зміна місць підмета з місцем розташування додатка перетворює сенс навпаки.

Mike hit Nick. Майк вдарив Ніка.

Nick has a blue eye. У Ніка синяк.

Чітке правило прямого порядку слів входить до ряду найважливіших будівельних рис англійської мовної системи. Цілком очевидним є те, що носії мов із вільним, комунікативно зумовленим розташуванням слів у реченні, як в українській, так і в російській мовах, і носії мов із суворим, граматично зумовленим порядком слів користуються у власній мовленнєвій практиці різноманітними навичками лінійного розташування слів, що породжує інтерферуючий вплив рідних мов на англійську мову [4, с. 59].

Існує жарт, що головна трудність при вивченні іноземної мови полягає у рідній мові. Українському учню для бесіди англійською мовою потрібно перш за все, відмовитися від значно більш вільного українського синтаксису. Українську фразу можна порівняти із рухом автобуса чи літака, на шляху у котрих немає перешкод, немає рейок. Англійська фраза подібна трамваю чи потягу, котрі рухаються по рейках. Найменше відхилення від рейок у сторону подібно катастрофі. На рівні речення відхилення від прямого порядку слів руйнує сенс.

У давньоанглійській мові іменники відмінювались, мали різні відмінкові закінчення. Тоді порядок основних членів речення був вільним, як зараз у нашій мові. Але протягом XI – XIII століть скандинавський вплив сприяв прискоренню процесу ослаблення закінчень, котрий почався в давньоанглійській мові. Ослаблення закінчень тісно пов'язане з процесом ослаблення і нівелювання ненаголошених голосних. Цей процес сполучається із численними утвореннями за аналогією, тобто з перенесенням закінчень, котрі притаманні одному типу відмінювання, на інші типи. На додаток, у французькій мові, котра завдяки норманам протягом трьох століть панувала у Британії, відмінювання іменників також замінювалося сполученням із прийменниками. У результаті у сучасній літературній англійській мові розрізнення стародавніх форм називного і знахідного відмінків збереглося тільки у займенників. Наслідки цієї реформи, що складалась віками, були надто відчутні.

Випадіння відмінкових флексій дуже суттєво відобразилось на англійській морфології і синтаксисі. Межа між частинами мови стала рельєфніша, словотворення – ініціативніше, синтаксис – жорсткіший. Мова, котра не визнає відмінкових закінчень, повинна прямувати до стандартного порядку членів речення у цілях розуміння смислового значення слів, що складають ці речення. Члени речення одразу втратили свободу, опинились на певному, граматично зумовленому місці у реченні. Запанував стандарт S-P-O. У активному стані дійова особа повинна передувати дієслову. Сенс речення перетворюється навпаки, якщо почати фразу з додатка, тобто якщо дотримуватись порядку слів, який характерний українській мові.

Тигрєня до жердини прив'язав. *The young tiger to a pole chained

мисливець the hunter.

Три листи приніс поштар. *Three letters brought the postman.

Ароматичну ванну прийняла *An aromatic bath took my niece.

моя племінниця.

Учня, у якого рідна мова – українська, легко поставити у глухий кут, запропонувавши йому перекласти англійською мовою такі займенникові звороти, як: Мені холодно. Тобі цікаво. Нам пощастило. Потрібно відрізнити наступні типи українських речень і перекладати їх правильно.

Було холодно. It was cold.

Мені холодно. I am cold.

Було важко дихати. It was difficult to breathe.

В англійській мові пасивний стан використовується частіше, ніж в українській.

Його перевели до Москви. He was transferred to Moscow.

Її кличуть до телефону. She is being called on the phone.

Українською мовою все це неозначено-особові речення з дієсловами активного стану, але дійової особи, яка відповідала б на питання "хто?", у них немає. Англійською мовою розповідне речення повинно мати підмет, це його основний персонаж, а тут його немає ні реально, ні приблизно. Завдяки багатству відмінкових закінчень в українській мові вільний порядок головних членів речення, і в синтаксисі української мови зустрічаються неозначено-особові речення, що починаються саме з додатка. Їх можна назвати "антисхемою" англійської розповідної фрази. При перекладі на англійську мову дійсний стан доводиться замінювати пасивним, що задовольняє дві вимоги: 1) зберігає неозначеність суб'єкта дії першого речення; 2) дозволяє ввести підмет, присудок і інші члени речення у тому порядку, який вимагає англійський синтаксис.

Українською мовою тут підмета немає, ось чому англійська мова змушена зробити підметом непрямий додаток українського речення, що зображується у всіх прикладах займенником. Пасивний зворот, який зустрічається в англійському тексті, можна, часто і потрібно, перекладати на українську мову за допомогою активного стану. Іноді перекладач змушений використовувати слова, яких у тексті зовсім немає. Отже, повертаючись до прикладів, які можуть заплутати учнів, потрібно шукати "прихований підмет", і вони легко знайдуть початкову точку для перекладу.

Йому не слід запізнюватись. He should not be late.

Вона дуже шкодує. She is very sorry.

Українська мова багата флексіями, починає фразу то з додатка у давальному відмінку, то з додатка у знахідному відмінку, то із присудка, а англійська мова вміє вивернутися, знайти у будь-якому випадку головну дійову особу у реченні, зробити його підметом і почати з нього фразу.

Рано чи пізно їй скажуть правду. She will be told the truth sooner or later.

Вам допоможуть. Не турбуйтеся. You will be helped. Don't worry!

У межах своєї жорсткої конструкції англійське речення, весь час керуючись логікою та правилами синтаксису, виявляє винахідливість.

Сера Генрі пригощали обідом і вином у кращих домах. Sir Henry was dined and wined in the best houses.

Щоб дане речення зазвучало по-англійськи не менш образно, ніж українською мовою, його довелося ґрунтовно перетворити. По-українськи це – неозначено-особовий зворот мовлення, котрий при перекладі на англійську мову передається за допомогою дієслова у пасивному стані. Відповідно цьому із неперехідного дієслова "обідати" – to dine перекладач створив перехідне у форму 3-ї особи однини минулого часу, що українською було б цілком неможливим. Якщо у нас є слова типу "харчуватися", то вже з вином нічого подібного не придумати. В англійській же мові іменник wine також піддався перетворенню у таку дієслівну форму, котра може бути зрозумілою, як "почастований вином".

Порівнюючи український та англійський варіанти, потрібно сказати, що всі основні елементи збережені, своєрідність лексики надає англійському варіанту компактності та ошатності. Вираз полюбився і залишився в мові. Після смачного обіду в домі англійців ви сміливо можете сказати господарю.

You have dined and wined us royally. Ви нас почастували обідом і вином по-королівськи.

We have been dined and wined royally by you. Нас почастували обідом і вином по-королівськи.

Пасивний стан в англійській мові використовується порівняно частіше, ніж в українській. Українською мовою ми можемо утворити пасивний стан тільки від перехідних дієслів, котрі вимагають після себе прямого додатка. В англійській мові часто зустрічаєшся з такими пасивними зворотами, основу яких складає неперехідне дієслово. А ось приклад того, як вільно утворюються пасивні форми дієслів, котрі утворені від іменників.

The girl was teased and tangoed by Anthony Brown. Дівчину пригощав чаєм і танцював з нею танго Антоні Браун.

Отже, аломорфні особливості на синтаксичному рівні знаходять своє відображення в існуванні різноманітних відмінностей деяких парадигматичних класів речень у англійській та українській

мовах. У зв'язку з тим, що синтаксис англійської мови має багато відмінностей із синтаксичною системою української мови, можна стверджувати, що при вивченні синтаксису англійської мови можливий інтерферуючий вплив рідної, української мови на англійську, що породжує велику кількість типових синтаксичних помилок, як наслідок аломорфних рис, котрі виявляються при контрастивному аналізі простого речення в порівнюваних мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка [Текст]: учебник. Для студентов филол. фак. ун-тов и фак. англ. яз. педвузов / М.Я. Блох. – М.: Высш. школа, 1983. – 383 с.
2. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка [Текст]: учебник по курсу теоретической грамматики для студентов педагогических институтов (на англ. языке) / Б.А. Ильиш. – Ленинград: Просвещение, 1971. – 367 с.
3. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов [Текст] / І.В. Корунець. – К.: Либідь, 1995. – 238 с.
4. Плоткин В.Я. Строй английского языка [Текст] / В.Я. Плоткин. – М.: Высшая школа, 1989. – 239 с.
5. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка [Текст] / А.И. Смирницкий. – М.: Литература на иностранных языках, 1957. – 284 с